

תנו לי פאטניסמו!

יתכן שזהו המוקד של כל תרבות. תרבות שונות מתייחסות בצורות שונות למושג הזמן, ומכאן כל שאר ההבדלים ביניהן. בריחה מצרית מספרת על שיחה בין מצרי ומכסיקאי. המכסיקאי: "מה ההבדל בין מאנאנה כשפה שלנו ובוקרה כשפה שלכם?" המצרי: "עקרונית זה אותו הדבר, אבל בוקרה זה לא כל כך רחוק".

כאשר נסעתי בפעם הראשונה לראיין את ג'האן אל-סאראת, אז אשת הנשיא, איחרתי כמעט כשעה, בשל פקקי התנועה במרכז קאהיר ואי-יכולתו של המלווה המצרי הצעיר להעריך את הזמנים. בהתקרבנו למישרדה של ג'האן שאלתי את המלווה בעצבנות גוברת: "מה נעשה?" הוא השיב בחיוך מתוק: "אנחנו נתבצל יפה!" וכך היה. היה נרמה שג'האן כלל לא הרגישה באיחור. מי שנכנס לתחום מצריים, מוטב לו להתרגל מיד למושגי הזמן האלה. כשמתרגלים, זה די נעים. לאדם כמוני, שקיבל חינוך ייטי ושיש לו נטייה כפייתית לדייקנות, זה ממש נופש. ברגע שאני עובר את הגבול אני מסובב כפתור בראש שלי, ונותן לזמן לטשטף אותי כמו גלים בשתהיהם. שום דבר אינו בווער, שום דבר אינו צריך לקרות במועד מסוים. מהן שעה-שעתיים בהיסטוריה של אומה בעלת תרבות של 8000 שנים?

כל זה כהקדמה לתקרית שקרתה בשבוע שעבר בטאבה, נוסף על כל שאר הצרות שם. פקיד ישראלי מכופתר בשם יצחק ליאור גער פעמיים בניצג המצרי, חסן עיסא, על שאיחר לשיבות.

מקומו של ליאור זה בשווייץ (אומרים לי שאכן מעבירים אותו לשם) ולא במסאיומת עם מצרי נחמד וסימפאתי. חסן עיסא היה קונסול באילת, והכל אהבו אותו שם. אחר-כך הוחזר לקאהיר כדי לנהל שם את המחלקה הישראלית במישרד החוץ, וגם בתפקיד זה נודע כדידיישראל.

כאותו בוקר היה עיסא במלון, ושוחח בחביבות עם עיתונאית ישראלית נאה. זה נראה לו יותר חשוב מאשר דייקנות קרה. הוא איחר להיכנס לשיבה. גערה מיספר 1.

למה ריזן, תעלם חזק

אחר-כך היה צריך לקבל הודעות טלפוניות משרה-החוץ שלו. הטלפון במצריים אינו פועל בצירוף רה הכי יעילה, וחלף זמן. לכן איחר לחזור לשיבה. גערה מיספר 2.

במסאיומת בין שני צדדים, אין צד אחד חייב להיכנע להר גלי הצד השני. מותר לישראלים לעמוד על הדייקנות. אילו העיר ליאור לעיסא על כך בארבע עייניים, או בחיך, זה לא היה גורם לתקרית, ואולי זה היה תורם לדייקנות.

לאותו ליאור יש ללמוד הרבה. למשל, שהמצרים הם עם רגיש מאוד-מאוד. בגלל העבר המפואר שלהם ובגלל ההווה העלוב, וגם בגלל הטראומה של התקופה הקולוניאלית, הם רגישים מאוד בעלבונות מפי אירופים יהודים. ההתנשאות הישראלית, שהפכה אצלנו טבע שני, גודמת להם לצמרמורת. חסן לא הגיב מייד. פניו קפא, ואחרי הישיבה הסתגר עם אנשי-מישלתו בחדרו וסירב לדרת לאכול. יוליוס קיסר ביקש להקיף את עצמו באנשים שמנים וקרחים, המיטיבים לישון בלילות. אני מציע לשלוח למסאיומת עם ההברל בין בוקרה ומאנאנה.

למי שייכת הגופה

כשצלם-המערכת הגיח על שולחני את תצלומי הלווייתו של משה קרוי (ראה עמודים 98) — הודעתי. שני רבנים גילגלו את האלונקה, ועליה גופתו של קרוי, העטופה בטלית. כל המשתתפים (ממין זכר) בהלווייה, שהיו מעטים במיטת, חבשו כובעים וכיפות. באוונני הירדו המילים שאמר לי קרוי לפני כמה שבועות בלבד על כל הדתות ככלל, ועל הדת היהודית בפרט. הוא שנא אותן ואותו.

על פי קרוי, כל הדתות המאורגנות הן כלי-שרת של בני-חושך. המייסדים — משה רבנו, ישוע הנצרותי ודומיהם, היו בני-חושך שנשלחו על-ידי האל הטוב לגאול את האנושות. אבל בני-חושך הצליחו להשתלט על מסריהם, לעוות ולשבש אותם, כדי לשרת את המזימות של האל הרע השולט בעולם. למשל, שאול-פאול היה שליח האל רע, האל של בני-חושך, שהשתלט על המסר של ישוע, שליח האל הטוב, האל של בני-חושך.

מובן מאליו שעל פי קרוי כל הרבנים ושאר אנשי-הדת הם בני-חושך, משרתיהם של אל סאריסטי ומרושע, האל של ספר בראשית, המתעלל באנושות.

אילו ראה קרוי עצמו את גופתו מובלת בידי הרבנים, בוודאי היה אומר: בני-חושך השתלטו על גופתי, אחרי שרדפו אותי עד מוות. הם ניצחו!

אינני רוצה לצלול שוב לניכוי נישמתו המעונה של קרוי. אני נא להציג שאלה פשוטה: האם יש לאדם הזכות על גופתו? האם הוא יכול להחליט בעצמו איה להיקבר, ועל-ידי מי? במדינת-ישראל אין בחירה כזאת. תהיה אמונתו (או חוסר-אמונתו) של אדם כאשר תהיה — ברגע שהוא שובק חיים לכל חי הוא מופקר לירייה של הרבנות האורתודוקסית. אין קבורה חילרנית, אלא כפרוטקציה מיוחדת באישהו קיבוץ. אין שריפת-גופה, גם אם זהו הדבר האחד שהמת חפץ בו ברגע האחרון של חייו. אין צורך בהודקות לתורת הגנוסטית של קרוי עצמו על בני-חושך ובני-חושך, כדי לגנות מציאות זו. די בעקרונות פשוטים של המאמנים דמוקרטי וחילוני, שקרוי עצמו בו להם. זכותו של אדם על גופו אינה פגה ברגע מותו.

אורי אבנרי

יונה אישי

בינלאומי. התיזה המרכזית שלו היא (בתרגום שלי) שאם יכול הפוליטיקאי המצוי לבחור בין דרך חכמה ובין דרך מטופשת, יבחר כמעט תמיד בדרך המטופשת. וככל שהאיש עצמו חכם יותר, עלולים מעשיו להיות מטופשים יותר.

מדוע? מפני שההיסטוריה נעשית על-ידי בני-אדם, והחיה הקרוייה אדם מופעלת בעיקר על-ידי רגשות. נרמה למנהיג שהוא פועל על פי כללי ההיגיון הקר והחזק, אך למעשה אין מחוץ אלא מכשיר בידי רגשותיו, ואלה מונעים ממנו לפעול כחוכמה. רחבעם, למשל. אביו, שלמה המלך, היה חכם גדול, ובעיקר היה חכם בהטלת מיסים על העם.

כאשר מת, יכול היה רחבעם להקל את העול ולרכוש את לב העם. אולם רחבעם אמר: "אני ייסר אתכם בשוטים, ואני אייסר אתכם בעקרבים!" זה היה פסוק שנון, אבל העם השיב בפסוק עוד יותר שנון: "מה לנו חלק בדויד ולא נחלה בכרישי?" (איוו עברית נהדרת דיברו אז) השחצנות של רחבעם גרמה לפילוג הממלכה, ובעיני ברברה טוכמן היה מעשה זה אבסורד של אינולט מרני. נית.

טוכמן

טוכמן לא היתה רק ההיסטוריונית של האיוולת. היא גם הצליחה להדגים בעצמה את התופעה. אשה מבריקה וחכמה זו התנהגה באיוולת שלא-ייתאמן כאשר עסקה בענייני ישראל. כי אז התערבו הרגשות שלה.

לא היה גבול לדבריה-איוולת שהיא היתה מסוגלת להשמיע ולכתוב כאשר זה נגע לישראל. היא המליצה על ספר אידייתי ממש של גברת אחרת, ש"הוכיח" כי אין עם פלסטיני — ספר כל-כך מגוחך ועילג ומבניה מדעית, עד שהפך ספר-דבר בחוגי המיקצוע. טוכמן העלימה ממעשייהם הטיפשיים של מנהיגי ישראל, שהיה די בהם כדי לספק חומר לפרק נוסף לסיפורה. הבנתי היטב את המניעים. ברברה טוכמן היתה נכדו של הנרי מורגנטאו, מנהיג אמריקאי-יהודי שהיה שר במילחמת-העולם השנייה. הוא לא עשה הרבה למניעת השואה.

אגב, בתפקיד זה סיפק מורגנטאו חומר משלו למיצעד האי-וולת. באמצע מילחמת-העולם השנייה פירסם ברבים תוכנית שבה הציע להרוס את התעשייה הגרמנית אחרי המילחמה ולהפוך את גרמניה לארץ חקלאית, כפי שהיתה בימי-הביניים. תוכנית זו נצילה עד תום עליית התעמולה הנאצית. היא עזרה לי לא רק לשפוך שמן על מרות האנטי-שמיות, אלא גם לחשל את רצונם של הגרמנים להילחם עד הסוף.

אני שמח שהורמן לי להכיר את ברברה טוכמן אישית. לפני שנתיים הוזמנתי להרצות במכון ליחסי-החוץ בניו-יורק. (מעולם לא זכיתי בכבוד כזה בישראל.) הקהל היה מורכב מעשרות מדינאים, שגרירים, אלופים ואיליהו, ובניהם ישבה אשה קשישה, בעלת פנים אהורות, שביכרתה מיד על פי התצלומים. אחרי ההרצאה ניגשתי אליה, בניגוד למנהגי, והעלתי לה את הערצתי. נרמה לי שהיא היתה קצת נבוכה, ואני הייתי קצת נבוך, וכך החלפנו רק דיבריינימוסיו. תכל.

עכשיו אני מסיים את קריאת ספרה האחרון. הוא מתמקד בעיקר בטיפשותם של המדינאים והמציבים הכריטיים, שלא הבינו את מהות ההתקוממות האמריקאית. סימת לי עשרות פסוקים חכמים, שיכלו להיכתב כיום, בלי שום שינוי, על אי-היכולת של המדינאים והמציבים שלנו להבין את ההתקוממות הפלסטינית.

אינני יודע אם ברברה טוכמן הספיקה לעקוב אחרי האיני-תיפאדה, ואם כן — אם הבינה את המתרחש. מסופקני כי גם החכמה בנשים לא יכלה לעמוד בפני הרגשות שלה עצמה.

תקרית בטאבה

ברגע שדרכתי בפעם הראשונה על אדמת מצריים ידעתי: תהייה בעיות בין שני העמים, הישראלי והמצרי. לא בשל השקפות פוליטיות, אלא בשל הניגוד התרבותי וההבדל באופיים של שני הצדדים.

את ההברל הזה ניתן למקד בנקודה אחת: היחס לזמן.

ראיתי את תת-אלוף אמנון סטראשנוב, הפרקליט הצבאי הראשי, תוקף מעל מירקע הטלוויזיה את הדו"ח של מישרד-החוץ האמריקאי על הפרת זכויות-האדם בשטחים הכבושים.

התת-אלוף נראה כאדם מתקדם, ליברלי. הוא הסביר מדוע צריכים להרוג, להכות, לפצוע? בתים ולגרש. הכל בשקט, בעדינות, כסיגנון תרבותי וסביר.

כשסיים, רציתי לצעוק: למען השם, תנו לי פאסיט! תנו לי פאסיט אמיתי, גם וברוטלי, שסיביר בלי חוכמתו שבאנו לשלוח ולרכא, ושלא איכפת לנו להרוג ולשבור עצמות!

היה לי הרבה יותר קל לבלוע את דבריו של איש כזה, מיפלץ נוטף-דם, מאשר את דבריו של תת-אלוף נחמד וחביב, המצדיק דברים כאלה!

בעימות ההיסטורית בין הצנתנים והאשה-המשלה בשכם אמר אחר ההיילים: אינם יודעים מה קורה. אתם יושבים שם למעלה ואין לכם מושג. איך אתם יכולים לדעת מה קורה, כאשר גם ה"מח"ט והמג"ד שלנו אינם יודעים? אפילו הממ"פ אינו יכול לדעת מה מתרחש, כאשר סיוור של כמה חיילים נמצא בשטח: נרמה לי שקצינים כמו סטרא-שנוב לא זה בלבד שאינם יודעים מה מתרחש, אלא שגם אינם רוצים לדעת. הם חיים בעולם רמיוני, עולם של פקודות מנר-סחות היטב (כולן חוקיות לעילא ולעילא), ופשוט אינם רוצים לדעת כי הפקודות האלה שוות

סטראשנוב

כנייר בתי-שימוש, מפני ששם, בשטח, הכל מתרחש אחרת, שם יש עולם אחר, שם יודע כל טוראי כי הסטראשנובים למיניהם, בעלי המדים המגוחצים והחיוך התרבותי החביב, יעצמו את שתי העיניים ויסבלו את הכל, הכל. לא, אני מעדיף פאסיט אמיתי!

מעשה לא-נורמלי

הארץ. עיתון לאנשים חושבים, שם את הידיעה כראש העמוד הראשון, ברוחב של ארבעה טורים. "זה דבר נורא. יש כאן תופעות ממש של אנשים לא-נורמליים, שמנסים לאבד את חיינו", נאמר בראש הידיעה מפי שימוען פרס.

מהו הדבר הנורא? האם נרצח אוגוסט בנתיים? האם נאנסה צעירה על-ידי קבוצת ביריונים בעפולה? האם נורו למוות כמה ילדים ברמאללה?

לא. קרה משהו הרבה יותר מחריד. מישהו ריסס את קיברו של דויד ברגוריון בצבע.

אם יש כאן משהו לא-נורמלי, הרי זה התגובה של שימוען פרס וכלי-התיקשות.

מי שמקדש קבר הוא אדם פרימיטיבי. מצבה אינה אלא אבן המוצבת במקום שבו נטמנה גופתו של מי שהיה פעם בן-אדם חי, בעל-ינשמה. אין כל קדושה לקבר, ולמצבה על הקבר לא כל-שכן. כאשר כבשו חסיריו של עבד-אליהואב, מתקן-הדת המוסלמי, את העיר מכה לפני 200 שנה, הם נחפזו להחריב את קיברו של מוחמד נביאם. הסגירה לאקברים, אמרו בצדק, אינה אלא עבודת-אלילים.

אם חרתי חשך, עובד-אלילים בתחפושת יהודית, מכלה את זעמו במצבה של אויב — ניהא. אבל אם אנשים נאורים-כביכול, חילוניים-כביכול, מתרגשים מזה עד כדי היסטריה, הרי הם מעיינים על עצמם שהם פרימיטיביים כמוהו.

(עלתה על כולם מישראל-ישראל. היא הודיעה שיש אפשרות שהיה כאן "מעשה לאומני" — קרוי: ערבי — והבטיחה לברוק גם חשד זה. כיום יש אומנם של "מעשה לאומני" גם בינת, אבל בקיראות אונס את בתו. מי יודע? אולי האב הוא ערבי מחופש, חבר פת"ח, והבת היא יהודיה חטופה?)

החכמה בנשים

אין היא יכלה לעשות לי את זה? איך שקוע בקריאת הספר ההצדעה הראשונה של ברברה טוכמן על מילחמת-השיחור האמריקאית. אני באמצע הספר, והנה היא מתה.

קראתי את כל הספרים שלה. מכל סוגי הספרים אני מעדיף ספרים על ההיסטוריה. ומכל הספרים ההיסטוריים, אני מעדיף את ספריהם על ההיסטוריונים המדברים אלי במינחה, הגורמים לי לחשוב תוך כדי קריאה, להפליג למרחקים, להתווכח עם הכתוב, לגבש לעצמי השקפה משלי.

כזה היה, בנעוריי, אוסוולד שפנגלר, האיש שניבא את שקיעת המערב. כזה היה, לאחר מכן, ארנולד טוינבי, יורשו האנגלו-רססי האופטימי של הגרמני הקודר הזה. כזה היה סטיוון ראנסימי, ההיסטוריון של מסעי-הצלב. כזאת היתה ברברה טוכמן. (או טאקמן, כפי שקראים לה האמריקאים.)

התאהבתי בשיכלה של האשה הזאת, בחושי-ההומור היבש שלה, בהברקות של חוכמת-החיים שלה, הפוזרות בכל ספריה, בהסי-תכלות שלה בפרטים אנושיים קטנים ומאלפים, בקפיצות שלה מתקופה לתקופה בלא התמחותיות מהשעממת.

שפנגלר דיבר בלא מפני השיטף ההתמורדות אמיצה עם הגורל, שהוא ביסודו טראגי. טוינבי דיבר אלי באופטימיות שלו, באמונתו שאפשר ללמוד משגיאות, לאבחן מחלות היסטוריות ולרפא אותן, למצוא מענה לכל אתגר. ראנסימי דיבר אלי ברמזים שלו על הדימון והוסרה-הדימון בינינו ובין הצלבנים. טוכמן דיבר רה אלו בגלל הכרתה בגורם האיוולת וכיח המרכיבים המרכזיים בעשייה ההיסטורית. המרשים ביותר הוא מיצעד האיוולת. שהפך להיות מכל ספריה, המרשים ביותר הוא מיצעד האיוולת. שהפך להיות